

Câu chuyện bắt đầu vào bữa Cúng Đình An Hội, Tết Nhỏ Bón Tre mùa xuân năm 1920. Đây là ngày lễ hội quan trọng cho nên ngoài các ông hoàng cổ, hoàng đế, thống gia có máu mặt, ban tiệc còn cho mời những viên chức quan trọng của tỉnh. Trong số thực khách, nổi bật nhất có Cậu Út Giàng Trôm và Cậu Tí Albert – Phó Sở Mật Thám.

Cậu Út Giàng Trôm năm nay khoảng ngoài ba mươi. Cậu có tác phong tàng tàng kiêu Ông Già Ba Tri. Mặc dù theo theo Tây học nhưng cậu lại không mặc đồ Tây mà lại thích mặc áo bà ba, đi guốc. Nghe nói cậu đầu tư vào các cửa hàng nào đó ở bên Pháp nhưng khi vợ nhắc cậu lại thì chàng búng cách treo mặt nhúng trên vách cho bà con ngắm chơi mà chàng thêm đi làm. Điệu này thì cũng dễ hiểu vì vợ si tình và ruộng đất do Ông Hoàng Đình Tiêng – cha cậu để lại thì cậu có gì để ăn chơi phung phí thêm dăm mười năm nữa cũng chẳng suy chuyện gì. Còn Cậu Tí Albert năm nay cũng khoảng ngoài ba mươi. Cậu đầu tư vào Ngân Hàng – Đền nhưng nhờ thế làm cha làm Phó Toàn Quyền mà được để biệt vào một chiếc xe hơi quý tộc của tỉnh. Cậu đưa rìa mép, mặc com-lê trắng, đầu đội mũ phớt trắng, miệng ngậm chiếc ống hút bóng ngà voi cho nên cậu trông giống như một tay chơi phong lưu mã thượng ở Ma Cao. Dù bên ngoài có vẻ hào hoa phong nhã như vậy, nhưng nhưng ai đã vào Sở Mật Thám gặp cậu thì khi về nhà gia đình chuần bần mua áo quan là vậy.

Theo thông lệ, sau buổi tiệc, quan khách và các vị bộ lão sẽ ăn uống, nếu ai muốn sẽ đi xem hát chèo vào buổi tối, còn không thì vui vẻ ra về. Thế nhưng không hiểu sao năm nay các cậu lại háng hái bàn tán về chuyện Nhóc Phi – Tí Nổi. Rồi cuộc tranh luận mới lúc mới trở nên gay gắt rồi trở thành gợn nhọc mặt cuộc đấu khẩu. Điệu này cũng thông thường xảy ra vì khi làng nọ có chuyện gì để bàn thì chuyện vợ vợ lại trở thành chuyện quan trọng. Khi cuộc tranh luận sắp đi vào bế tắc thì một vị bộ lão hàng đầu Cậu Út đã thông ý vì vị kiêu tộc Tây học chèn cậu phải thông thái hơn người thông. Trong suốt buổi tiệc, để giữ gìn uy thế của người trưởng thành, Cậu Út chèn người đó ăn uống và rất ít nói. Thế nhưng không hiểu do mặt ngu người hàng khi nào mà cậu lại lên tiếng:

- Truyện hồi mối chết. Chẳng qua số mệnh của Nhóc Phi hết rồi chứ Tí Nổi làm sao hiểu được Nhóc Phi ?

Còn Cậu Tí Albert, trong thâm tâm cậu cũng hiểu rằng đây chỉ là chuyện tầm phào nhưng nghe Cậu Út nói thế, có thể do tuồng trí khí huyết còn phong phú nên cậu cũng lên tiếng bình luận như:

- Trí sao hại đến c người ? Tôi n C i lúc đó quy n th đ y mình, Nh c Phi h u đồng vô m u, ngu trung ch t là đáng đ i !

Nghe C u T Albert nói v y, đáng lý ra C u Út cũng ch ng nên tranh lu n thêm làm gì. Th nh ng gi a n i nhĩ m c quan chiêm, làng n c hi n di n đồng đ thì h n nhau m t i nói qu là danh đ tr ng đ i, cho nên C u Út c i g n, nói:

- M a nói Trí i h i m i ch t. Toa mu n cá không? Nè nói cho cùng ra trên đ i này ch ng th ng nào làm đ c th ng nào cái gì c !

Th c ra khi nói câu này C u Út ch có ý tri t lý v n. Nh ng đ i v i C u T Albert thì đây có th là i nói kháy vì dù sao c u cũng là quan ch c cao c p c a t nh v i quy n sinh sát trong tay cho nên t ái n i d y, c u công kích ngay vào cái s h c c a C u Út :

- M a không ng toa đã du h c n c Đ i Pháp mà t t ng l c h u nh v y. Trí là mây, là trắng, là gió, là không khí làm sao hại đến c người ? Ch có ng i m i h i đ c ng i thôi!

l i nói c a C u T Albert nh đ u đ thêm vào l a khi n C u Út không còn đ n đ c n a. C u đ ng d y x m t tràng ti ng Tây r i C u T Albert cũng đáp l i b ng m t tràng ti ng Tây r i cu c cãi v m i lúc m i tr nên gay c n. R i C u Út l y trong ng i ra m t t gi y hí hoáy vi t cái gì đó. R i C u T Albert dùng dùng ký tên vào, r i hai ng i b t tay nhau, r i C u T h m h m b ra v tr c con m t ng c nhiên, kinh hãi c a các c bô lão. Vì hai ng i x toàn ti ng Tây cho nên th c khách không ai bi t câu chuy n di n ti n nh th nào. May nh m t ông thông ngôn à Tòa B di n di n trong b a ti c mà làng n c m i bi t đ c khúc đuôi c a câu chuy n nh sau:

Sau khi b công kích, C u Út t c gi n rút trong ng i ra m t t gi y trong đó c u cam k t đ cho C u T Albert mu n làm gì thì làm, mu n h i gì thì h i, không thèm th a g i gì h t đ xem c u có ch t không vì c u tin r ng “Trí hại mối chết”. Ng c l i n u c u không ch t thì C u T ph i t i vòng tay xin l i thì c u m i ch u b qua chuy n này. Còn C u T Albert vì t ái cũng ký tên vào đó đ th c hi n m t cu c đánh cá vô ti n khoáng h u. Câu chuy n kh i đ u ch là m t vài l i nói r n ch i sau di n bi n ngoài s c t ng t ng c a m i ng i. Th m i hay t ái là m t cái gì th t ghê g m. Bi t bao nhiêu th m h a ch t chóc, đ v trên cội đ i này là do chút t ái, ch b n ch t c a s vi c ch a h n là chân lý đúng sai ho c ích n c l i nhà. Th nh ng con

ngß i không thß sßng mà không có tß ái. Tß ái đôi khi còn toß n hß n tài sß n và sinh mß nh cß a con ngß i.

Vào nhßng tuß n lß sau khuôn mßt cß a Cßu Tß Albert tß ra rßt đßm chiêu. Hß i tßng lß i buß i cúng đình hôm đó đôi lúc cßu cũng hß i hß n tß trách mình tß i sao lß i lao vào cuß c đánh cá vô lý nhß vßy. Cßu đã toan gß i mßt bßc thß cho Cßu Út đß xin gißng hòa. Thß nhßng suy nghĩ lß i, nßu làm thß thì còn gì là uy danh cß a mßt ông Phó Sß Mßt Thám nß a ? Cuß i cùng thì không còn con đßng nào khác hß n là phß i lao vß phía trß c dù bißt đó là con đßng hiß m nguy. Cßu cũng đã nghĩ đß n chuyß n cho mßt thám giß làm ăn cßp rß i xußt kß bßt ý đß n nhà gißt quách Cßu Út đi cho rß nh nß. Thß nhßng Cßu Út là ngß i gißu có, ngß i ăn ngß i làm ra vô tßp nßp, chß cß n mßt ngß i nhß n đßng đß c hung thß chính là tên mßt thám thì kß hoßch cß a cßu bß bß i lß. Nhßng rß i do mánh lß i tinh khôn cß a ngß i trong nghß, cßu đã nghĩ ra đß c mßt đß c kß. Cßu cho nhân viên qua Khám Lß n đß u mßt can phß m chính trß qua gßp cßu. Đây là mßt thanh niên can tß i rß i truyß n đß n chßng lß i nß c Đß i Pháp và lß u hành các tài liß u cß vũ Phong Trào Đông Du cß a Kß Ngoß i Hßu Cßng Đß. Cßu Tß đã ngon ngßt đß đßng i thanh niên nßu chßu cung khai cho Cßu Út là ngß i chß mßu thì đang là chánh phß m sß đß i thành tòng phß m và tß i sß nhß đi rßt nhißu. Do khí phách cß a ngß i làm cách mßng, ngß i thanh niên mß i đßu nhßt quyßt không chßu, nhßng sau nhißu đßt tra tß n chßt đi sßng lß i, do bß n năng sinh tß n, ngß i thanh niên đã phß i khußt phß c và ký tên vào bß n cung khai đß c đánh máy sß n. Vß i bß n cung khai này, Cßu Tß Albert qua trình quan tòa Pháp và lß nh bßt giam Cßu Út Gißng Trôm đß c ban hành. Chß nß i tißng đßng hß sau, mßt thám Bß n Tre đã bao vây kín căn bißt thß cß a Cßu Út, lß c soát tßng nß i tßng chß. Tài liß u tßch thu đß c đß kßt tß i là vài bßc thß cß a mßt cô gái Nhßt có tên Meiochi - Dß Thßo Chi gß i cho cßu và mßt tß m hình Cßu Út chßp chung vß i cô trong bß Kimono và cha cô là mßt đß i tá cß a Quân Đß i Thiên Hoàng.

Tß i sao lß i có bßc hình oan nghißt và nhßng bßc thß nhß thß vào gißa giß phút quan trßng này? Sß là tß năm 1904 khi Hß i Quân Thiên Hoàng đánh tan Hß m Đß i Hß i Sâm Uy cß a Nga tß i Eo Biß n Lß Thuß n thì Nhßt Bß n thoát khß i tß ti mß c cß m cß a ngß i da vàng và bßt đßu xây đßng giß c mßng Đß i Đông Á mà trong đó trß cßt là ba nß c Đông Dßng Vißt-Mên-Lào. Vào thß i đß i m này ngß i Pháp đã xây đßng đß c mßt nß n thuß c đß a vßng vàng tß i Đông Dßng và bßt đßu nghĩ đß n chuyß n thi ân bß đß c cũng nhß tìm cách "khai sáng văn minh" cho ngß i bß n xß bßng cách cho thanh niên ba nß c xußt đßng du hß c mà trong đó đa sß là con cái cß a các quan lß i Vißt Nam làm tay sai cho Thß c Dân Pháp và con cái cß a các đß i đß n chß Miß n Nam. Vß i bß n tính thông minh hißu hß c cß hßu cß a ngß i Vißt và vß i thói quen tiêu tiß n nhß nß c cß a các công tß, các cßu thanh niên này đã làm cho mßy cô đß m Pháp lßc cß mßt và tß đó nßy nß khá nhißu mß i tình lãng mß n. Nhìn thß y trong tßng lai các du hß c sinh này sß trß thành các nhà đß i trí thß c cß a ba nß c Đông Dßng và sß giß vai trò chính trß quan trßng cß a đßt nß c cho nên Thiên Hoàng đã ra lß nh cho tuyß n nhßng cô gái đßp cß a các con nhà quyß n quý Nhßt Bß n và gß i đi du hß c Pháp.

Nhiß m vß cß a các cô gái này không phß i là làm gián đß p nhßng phß i tìm cách làm quen vß i các du hß c sinh đß cß y mßt hßt nhân tình cß m sau này khi Quân Đß i Thiên Hoàng có mßt tß i đây.

Do đó nếu cách đây mấy năm, Cậu Út Giêng Trôm, trong tình cảnh cô đơn của một du học sinh trẻ tuối xa nhà, giữa nơi mùa đông tuyết phủ lạnh giá, có yêu một cô bạn gái Nhật Bản xinh đẹp thông minh và đẹp thông minh như một con búp-bê thì cũng là chuyện thông minh tình. Rồi vào năm 1915 sau khi tốt nghiệp, trước khi Cậu Út lên đường về nước, Đồ Thợ Chi đã mời cậu thăm viếng Nhật Bản trong vòng một tháng. Cậu trú ngụ tại nhà thân phụ của nàng tại Đông Kinh, thăm viếng những danh lam thắng cảnh của Xứ Phù Tang Tam Đảo, chụp hình lưu niệm với gia đình để ghi nhớ những ngày tháng tốt đẹp - những qua rồi nhanh. Ngày Cậu Út xuống tàu rời Cổng Đông Kinh để trở về Việt Nam chắc phải là buổi chia ly đau đớn của đôi tình nhân trẻ phải vĩnh viễn xa nhau. Từ đó và về sau này dù đã lập gia đình, Đồ Thợ Chi vẫn thường nhớ vì thế cho cậu vì mối tình đầu bao giờ cũng là mối tình bất diệt.

Cậu Út cũng đã cho riêng mình đó là phòng khách đã năm năm rồi mà cũng “chẳng có chút thắng Tây nào” và cũng chẳng ai thích mặc gì. Nhưng có người đâu một chút tí tởn nhỏ, một hình ảnh nhỏ nhỏ của người ra chỉ những người do thù oán thì nó có thể được khuyến khích để thành bóng chẳng tày trời để họ nhìn nhau. Tin Cậu Út Giêng Trôm sắp bị giam qua Tòa Đình Hình Áo Đệ Mỗ Tho vì tội phạm nghiêm trọng của người lính Đệ Pháp loan đi như một trái bom nổ. Ai cũng biết đây chắc hẳn họ quá tham khốc của cuộc tranh luận tại tòa cũng Đình An Hời hôm nào những người ta chỉ biết như to bàn tán chứ không dám có một phần nhỏ gì. Gia đình biết Cậu Út bị hàm oan cho nên đã lên tận Sài Gòn để mượn uy tín người Pháp cãi cho cậu. Thế nhưng Cậu Út lại là người ngang bướng khác thường. Giữa phiên tòa đông nghịt người, thay vì lên tiếng phản cung, cậu lại đồng ý rằng chính mình chính là thủ phạm của Phong Trào Đông Du Tình Bần Tre, còn cậu thanh niên kia chỉ là người thừa hành.

Thực ra Phong Trào Đông Du đã phát triển mạnh mẽ tại Bắc Kỳ và Trung Kỳ mà Chính Quyền Bảo Hộ không sao đàn áp được. Thế nhưng vì Nam Kỳ là đất trực thuộc nên Toàn Quyền Đông Dương không muốn người dân vùng này chẳng lẽ lại phải Đệ Pháp cho nên đã ra lệnh cho khắp nơi phải thả tay trả tự do làm gì. Do đó sau khi nghe án, Tòa Đình Hình Áo Đệ Mỗ Tho đã tuyên án Cậu Út khổ sai chung thân, lưu đầy Côn Đảo vì tội phạm nghiêm trọng. Với bản án nghe như tóc gáy như thế mà Cậu Út chỉ cười xòa. Trước khi bước ra xe buýt bùng, cậu còn ngoái cổ lại nói với Cậu Út Albert:

- Nè, mà về nhà của chết ! Trời hời mời chết ! Mà về còn gì lại cá voi toa đày nhé !

Ngang tàng và bóng ng bóng như Cậu Út Giêng Trôm trên trời đất này có lẽ chỉ có một.
.. ..

Trên đời này nếu một vì sao di chuyển theo một quỹ đạo tính thì có lẽ người ta đã trở thành hoàng đế hoặc kẻ phú hạp. Thế nhưng cuộc đời lại là một dòng sông uốn khúc với muôn vẻ đẹp sống động mà con người không sao biết hết. Chính những đổi thay bất ngờ đã gây nên cuộc

đau khóc hân và bi n cu c đ i này thành m t bãi hí tr ng. K t khi C u Út b áp t i ra Côn Đ o th m tho t đã hai m i lăm năm. Do chính sách dùng dân b n x đ tr dân b n x C u T Albert đ c đ b t lên ch c Chánh S M t Thám. Gi đ đây tóc C u T đã hoa râm và câu chuy n x y ra vào b a Cúng Đình An H i năm nào đ ng nh cũng đã đi vào lãng quên. Th nh ng cu c đ i này k cũng l . Có nh ng chuy n cũ rích nay b ng tr thành chuy n th i s khi tình hình th gi i đ i thay. Đ Qu c Pháp đ n đ n suy y u. Nh t B n nay tr thành m t đ i c ng. Năm 1931 Nh t chi m đóng Mãn Châu, năm 1938 chi m đóng g n h t n c Trung Hoa. Năm 1942 Quân Đ i Thiên Hoàng ti n chi m Manila, Singapore và xâm l n Đ o Sumatra c a Nam Đ ng, nã đ i bác vào c a kh u Sidney c a Úc và Newcastle. Và vì c gì ph i đ n đã đ n. Vào 10 gi đêm ngày 9-3-1945 Quân Đ i Nh t đ o chính Pháp và làm ch toàn cõi Đông Đ ng khi n các ông th c dân Tây lâm vào c nh c i đau khóc hân. M t s may n m thoát ch t l n tr n n ng nh vào gia đình Vi t Nam, k đ đ u bi n thành tù binh c a dân mũi t t da vàng. Còn thân ph n đám ng i Vi t làm tay sai cho Pháp thì cũng đ khóc đ c i, sinh m ng nh ch mành treo chuông. Còn C u Út Gi ng Trôm thì sao? Dĩ nhiên khi chính quy n Pháp đ thì t Nhà Tù Côn Đ o, c u đ c ng i ta đón v nh m t nhà cách m ng – m t con ng i ái qu c và b ng đ ng n i b t lên nh m t ng i hùng c a th i th . Ng i ta m i c u tham gia vào y Ban Hành Chánh Lâm Th i đ đ i u hành công vi c c a t nh. Th nh ng v i b n tính tàng tàng c h u c u ch ng đ ý chi c . Vì c đ u tiên là C u Út h i thăm xem C u T Albert bây gi ra sao và đ c ng i tâm phúc cho bi t C u T bây gi đang b truy lùng và hi n đang l n tr n H ng M .

Qu đúng nh v y. Hôm n ra cu c đ o chánh, C u T Albert may m n không có m t S M t Thám cho nên đã ch y thoát và hi n đang n ng nấu n nhà ng i chú v n là m t đ i n ch . Đ cho ng i đ i không còn nh n ra, C u T Albert đã trút b b đ Tây, c o b b ria mép và khoác lên ng i b đ bà ba c a ng i nông dân bình th ng. Lúc này c u g y h n đi và trông hom hem nh m t ông già b y m i. Trong lúc s ng nh m t tù nhân t i ngôi bi t th c a ông chú, C u T Albert t h i t i sao cu c đ i l i tr trêu đ n th ? T i sao n c Đ i Pháp l i có th đ u hàng nh c nh nh v y, hay đây là “tr i h i c u” ? Nh ng khi nh c t i hai ch “tr i h i” c u l i b c b i v i ngay c chính mình và liên t ng ngay t i C u Út Gi ng Trôm, c u nghĩ :

- Hai m i lăm năm ng i tù Côn Đ o th mà nó không ch t, ngày nay nó l i tr v đây v i c ng v c a k chi n th ng ! Sao đ i mình l i có th di n bi n bi th m nh th ? Ph i chăng s m nh m i con ng i đ u do tr i đ t an bài và không m t ai có th tác đ ng ho c c i s a đ c ? Ngày hôm qua ông chú đã khuyên:

- Sao cháu t ái quá v y? Ng i khôn ngoan là ng i bi t đ p b t ái. Theo chú nghĩ cháu nên vi t m t b c th cho th ng Út nh n mình thua cu c và nh nó r ng l ng che ch cho. Th ng Út là th ng quân t , nó ch mu n th a m n t ái. Gi đ đây nó là nhân v t quan tr ng c a t nh. Ch c n nó che ch thì cháu có th qua kh i v này ho c ch b giam gi ít tháng r i chú tìm cách c u cháu ra.

Lời của ông chú thật chí lý. Nhưng có một cái gì đó khó nói ở bên trong. Vì danh dự, cậu không thể xuống ngựa nữa. Cậu út và cũng không thể sống bằng sống chết của Cậu út và cậu phải quy thuận. Cậu Tí Albert nghe ngay nghe vào bàn rồi lấy bút tho một bức thư gửi cho Cậu út Giọng Trôm với nội dung như sau:

Bên Út thân mến,

Cách đây hai mươi lăm năm, bằng một đống tiền của kẻ có quyền thế mua đã âm mưu hại toa. Thế ra không phải vì lòng thù hận nhưng chỉ vì tình ái. Tình ái mà biến thành lòng thù hận. Mua không mua một một một trăm đống rồi sau đó lại không mua mình là kẻ thua cuộc. Nhưng ngày hôm nay mua xác nhận mua là kẻ thua cuộc. Nhưng này bên Út ơi bên chỉ với mình. Bên chỉ là người thế gian cuộc có một nửa thôi. Mua không biết được toa – tức là người không thể hiểu được người, nhưng Trời cũng không thể hiểu được người. Nếu như mua đã bỏ bỏ rồi bỏ đi thì người ta sẽ nói rằng Trời hại mua. Nhưng mua sẽ không thể liúu đời mình để cho thấy Ông Trời không có liên quan gì đến trong vở này cả. Một lần nữa mua xác định với toa là Trời không thể hiểu được người, chỉ có người mới hiểu được người thôi.

Thân mến chào bên,

Sau đó Cậu Tí Albert viết một bức thư tuy nhiên gửi cho người chú và vợ con. Viết xong cậu rút khẩu súng lục trong người, kê vào thái dương và bóp cò. Thân hình cậu rung lên thật mạnh cùng với tiếng nổ chói lòa rồi đổ xuống bàn.

Theo lời yêu cầu ghi trong thư tuy nhiên, bức thư đã được chuyển tới tay Cậu út Giọng Trôm cũng trong ngày hôm đó. Đọc thư lên, Cậu út kích động la lớn:

- Ta đã nói rồi mà. Trời hại mời chết! Trời hại mời chết!

Nói xong cậu cười ha hả, cười đến gần gần cả nước mắt. Nhưng cậu có biết đâu sau hai mươi lăm năm nghe ở Côn Sơn đắp đá, ăn cơm hẩm và uống sữa muối vừng củ cải, sức khỏe của

Cô u đã suy y u tr m tr ng và cô u b b nh tìm lúc nào không hay. C n xúc đ ng v a r i đã làm tim cô u ng ng đ p và cô u ngã lăn xu ng đ t.

Ba ngày hôm sau đám ma c a hai nhân v t n i ti ng nh t c a T nh B n Tre cùng đi n ra đó là đám ma c a C u Út Gi ng Trôm và c a C u T Albert. Th là các c bô lão c a X D a m t l n n a i có c h i đ suy lu n, bàn tán. L i ngh lu n và bàn tán xoay quanh câu h i: Có th C u T Albert chết là vì Tr i h i nh ng còn C u Út Gi ng Trôm chết vì b nh tìm cái đó có ph i là do Tr i h i không ? Và câu chuy n này v n còn đ c truy n ti ng cho t i ngày hôm nay vì ng i đ i v n còn th c m c không bi t Ông Tr i và Con Ng i đã gi bao nhiêu ph n trăm trong vi c quy t đ nh h nh phúc, kh đau và m ng s ng c a con ng i ?